

Directie Natuurbeheer

N/2000/300

24 maart 2000

DE STAATSSECRETARIS VAN LANDBOUW, NATUURBEHEER EN VISSERIJ

Gelet op artikel 4, eerste en tweede lid, van richtlijn 79/409/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103);

Gelet op artikel 2 van de op 2 februari 1971 te Ramsar, Iran, tot stand gekomen Overeenkomst inzake watergebieden van internationale betekenis, in het bijzonder als verblijfplaats voor watervogels (Trb. 1975, 84 en Trb. 1980, 90);

Gelet op artikel 27, eerste lid¹, van de Natuurbeschermingswet 1998²;

BESLUIT:

Artikel 1

1. Als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, eerste en tweede lid, van de richtlijn 79/409/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103) wordt aangewezen:
het op de bij dit besluit behorende kaart aangegeven gebied, bekend onder de naam: **De Wieden**.
2. De aanwijzing, bedoeld in het eerste lid, gaat tevens vergezeld van een nota van toelichting, welke deel uit maakt van dit besluit.

Artikel 2

1. Voor opname in de lijst van watergebieden van internationale betekenis als bedoeld in artikel 2 van de op 2 februari 1971 te Ramsar, Iran, tot stand gekomen Overeenkomst inzake watergebieden van internationale betekenis, in het bijzonder als verblijfplaats voor watervogels (Trb. 1975, 84 en Trb. 1980, 90), wordt aangewezen:
het in artikel 1, eerste lid, van dit besluit genoemde gebied.

¹ Stb. 1999, nr. 15: inwerkingtreding van art 27 en 28 Nb-wet

² Stb. 1998, nr. 403

2. De aanwijzing, bedoeld in het eerste lid, gaat vergezeld van nota van toelichting, zoals genoemd in artikel 1, tweede lid, van dit besluit.
3. Het in het eerste lid genoemde gebied behoort niet tot de gebieden, bedoeld in artikel 4.9, derde lid, van de Wet milieubeheer, voorzover het niet reeds als milieubeschermingsgebied in een provinciaal milieubeleidsplan is aangewezen.

Artikel 3

Dit besluit treedt in werking met ingang van de tweede dag na de dagtekening van de Staatscourant waarin het wordt geplaatst.

Dit besluit zal, met uitzondering van de kaart en de nota van toelichting, met een toelichting in de Staatscourant worden geplaatst. De kaart en de nota van toelichting worden ter inzage gelegd in de bibliotheek van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij te 's-Gravenhage en op het kantoor van de Directie Oost van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, gevestigd in Deventer. Tervisielegging vindt tevens plaats in het provinciehuis van de provincies Overijssel en Flevoland, te Zwolle en Lelystad.

DE STAATSSECRETARIS VAN LANDBOUW, NATUURBEHEER
EN VISSERIJ

G.H. Faber

Een belanghebbende kan tegen dit besluit een met redenen omkleed bezwaarschrift indienen bij de Staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. Als een bezwaarschrift³ wordt ingediend, moet dit binnen 6 weken na bekendmaking van dit besluit in de Staatscourant worden gezonden aan het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, afdeling Rechtsbescherming, Postbus 20401, 2500 EK Den Haag.

³ Stb. 2000, nr. 109: inwerkingtreding art. 39 Nb-wet

Nota van toelichting bij de aanwijzing van De Wieden als speciale beschermingszone in het kader van de richtlijn 79/409/EEG van de Raad van Europese Gemeenschappen van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand, hierna te noemen Vogelrichtlijn, en de aanwijzing als wetland in het kader van de op 2 februari 1971 te Ramsar, Iran, tot stand gekomen Overeenkomst inzake watergebieden van internationale betekenis, in het bijzonder als verblijfplaats voor watervogels (Trb. 1975, 84 en Trb. 1980, 90), hierna te noemen de Wetlands-Conventionie

1. Inleiding.

De speciale beschermingszone (hierna: sbz) De Wieden ligt in de provincies Overijssel en Flevoland en behoort tot het grondgebied van de gemeenten Brederwiede, Zwartsluis, Steenwijk en Noordoostpolder. De speciale beschermingszone, tevens wetland De Wieden bestaat uit plassen, uitgestrekte moerassen en omringende vochtige graslanden. De zone beslaat een oppervlakte van circa 9.400 ha. Grote delen (ruim 5500 ha) van het gebied zijn in eigendom en beheer bij de Vereniging Natuurmonumenten.

In deze toelichting zal achtereenvolgens worden ingegaan op de verplichtingen en criteria voor aanwijzing, de gebiedsbeschrijving en de begrenzing, de vogelkundige waarden, het beleid en beheer, andere gebruiksfuncties en de gevolgen van de aanwijzing van de Vogelrichtlijn en de Wetlands-Conventionie.

2. Verplichtingen Vogelrichtlijn en Wetlands-Conventionie en criteria voor aanwijzing als speciale beschermingszone en als wetland

2.1 Verplichtingen Vogelrichtlijn en criteria voor aanwijzing

2.1.1 Algemene doelstelling van de richtlijn

De Vogelrichtlijn verplicht de lidstaten van de Europese Unie de instandhouding te garanderen van alle natuurlijk in het wild levende vogelsoorten op het Europese grondgebied van de lidstaten waarop het Europese verdrag van toepassing is. In de overwegingen van de Vogelrichtlijn wordt vermeld dat een groot aantal in het wild levende vogelsoorten op het grondgebied van de Gemeenschap een achteruitgang van hun populatie vertoont. Dit werd beschouwd als een ernstige bedreiging voor het behoud van het natuurlijk milieu. De Vogelrichtlijn is mede tot stand gekomen omdat deze vogelsoorten voor het overgrote deel trekvogels zijn. Dergelijke soorten vormen een gemeenschappelijk erfgoed; een doeltreffende bescherming van deze vogels vereist een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van de lidstaten van de Europese Unie¹.

2.1.2 Aanwijzing sbz's

Artikel 4 van de Vogelrichtlijn bevat de verplichting tot het aanwijzen van sbz's. Deze worden aangewezen voor de zeldzame, kwetsbare of anderszins bedreigde soorten die zijn opgenomen in Bijlage I² van de Vogelrichtlijn. De lidstaten wijzen met name de naar aantal en oppervlakte voor de instandhouding van deze soorten "meest geschikte" gebieden aan. Soortgelijke maatregelen worden genomen ten aanzien van geregeld voorkomende trekvogels. Daarbij wordt rekening gehouden met de beschermingsbehoeften ten aanzien van hun broed-, rui- en overwinteringsgebieden en rustplaatsen in hun trekzones. Bijzondere aandacht

¹ HvJ EG 11 juli 1996, Royal Society for the Protection of Birds, C-44/95, Jurispr. blz. I-3805, punt 23

² Laatstelijk aangepast op 29 juli 1997, Richtlijn van de Commissie 97/49/EEG, Pb EG L 223, 13.8.97

wordt besteed aan de bescherming van watergebieden en in het bijzonder aan de watergebieden van internationale betekenis.

2.1.3 Criteria voor aanwijzing sbz's

Voor de selectie van gebieden zijn de volgende criteria gehanteerd.

Een gebied komt voor aanwijzing in aanmerking indien geregeld minstens 1% van een biogeografische populatie van een soort of ondersoort van een (trekkende) watervogel in het gebied aanwezig is en/of indien het gebied behoort tot één van de vijf belangrijkste gebieden in Nederland voor een vogelsoort van Bijlage I van de Vogelrichtlijn.

Geselecteerd zijn de vijf gebieden met de hoogste gemiddelde aantallen van een Bijlage I-soort, tenzij in het desbetreffende gebied minder dan 1% van de Nederlandse broedpopulatie voorkomt en/of ook minder dan 0,1% van de biogeografische populatie. Aanvullend geldt een absolute ondergrens van twee broedparen of 5 individuen. Behalve voor een aantal zeer verspreid levende vogels wordt het gemiddelde aantal vogels berekend over een periode van tenminste drie jaren.

Aan terrestrische gebieden is de aanvullende voorwaarde gesteld dat in het gebied een aaneengesloten natuurgebied van minstens 100 ha met een formele natuurstatus aanwezig dient te zijn (aangewezen onder de Natuurbeschermingswet en/ of in eigendom/ beheer bij Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten of een van de provinciale Landschappen).

De toepassing van het 1% criterium is in overeenstemming met criterium 6 voor de bepaling van watergebieden van internationale betekenis zoals aanbevolen door de 7e Bijeenkomst van de Conferentie van Partijen aangesloten bij de Wetlands-Conventionie³ (Rec. VII. 11, San José 1999). Het begrip "geregeld minstens 1%" is als volgt gehanteerd: (a) het gemiddeld seizoenmaximum berekend over ten minste drie jaren bedraagt minstens de desbetreffende drempelwaarde of (b) de drempelwaarde wordt in minstens twee van de drie jaren gehaald. In het tweede geval is bij beschikbaarheid van voldoende telgegevens uitgegaan van zes seizoenen⁴.

De toepassing van het criterium van de vijf belangrijkste gebieden is ontleend aan het rapport 'Inventory of important bird areas in the European Community', ook wel aangeduid als 'IBA89 (Grimmett & Gammell 1989)

2.1.4 Methode van begrenzing

De grenzen van een speciale beschermingszone worden bepaald door het gebruik dat de aanwezige bijlage I-soorten, en/of trekkende watervogels, en/of overige trekkende vogels ervan maken, waarbij wordt uitgegaan van landschapsecologische eenheden en de biotoopeisen⁵ van de betrokken vogelsoorten.

³ Overeenkomst inzake watergebieden van internationale betekenis, in het bijzonder als verblijfplaats voor watervogels, ook bekend als Wetlands-Conventionie (Trb. 1975, 84; zie ook Trb. 1996, 253) Rec. VII.11, San José 1999

⁴ Biogeografische populaties en 1%-drempelwaarden zijn door Wetlands International gepubliceerd in Waterfowl Population Estimates (2e editie, 1997) op verzoek van de 6e Bijeenkomst van de Conferentie van Partijen (Rec. VI.4, Brisbane 1996). De aangesloten partijen worden opgeroepen deze drempelwaarden te gebruiken bij de aanmelding van wetlands van internationale betekenis onder de Conventionie (vgl. art. 4, lid 2 van de Vogelrichtlijn). Het betreft trekkende watervogels die merendeels (met name zwanen, ganzen, eenden, steltlopers, sterns) ook zijn opgenomen in Annex 2 van het Verdrag inzake het behoud van Afrikaans-Euraziatische trekkende watervogels (Trb. 1996, 285) onder de Conventionie van Bonn.

⁵ Biotoopbeschrijvingen van de soorten zijn opgenomen in Bijlage A van deze nota van toelichting.

Hierbij zijn de volgende beperkingen gehanteerd:

1. Voor vogelsoorten voorkomend op de bijlage I geldt dat geregeld tenminste 1% van de Nederlandse broedvogelpopulatie aanwezig moet zijn.
2. Voor trekkende watervogels geldt dat geregeld tenminste 0,1% van de biogeografische populatie in het gebied aanwezig moet zijn.
3. Voor overige trekvogels geldt dat geregeld tenminste 1% van de Nederlandse broedvogelpopulatie in een gebied aanwezig is en dat deze vogels voorts zijn aangemerkt als een Nederlandse Rode Lijst-soort. Het betreft 14 Rode Lijst-soorten die geconcentreerd in het totaal van de aangewezen en aan te wijzen speciale beschermingszones voorkomen. Van deze soorten wordt minstens 25% van hun populaties in de speciale beschermingszones beschermd.

2.2 Wetlands-Conventie

2.2.1 Algemene doelstelling van de Wetlands-Conventie

Watergebieden (wetlands) hebben wereldwijd een bijzondere ecologische betekenis. Om deze waarden in alle facetten in stand te houden is in 1971 de Wetlands-Conventie tot stand gekomen.

2.2.2 Het besluit tot aanwijzing als wetland

Nederland is Overeenkomstsluitende Partij en heeft zich verplicht de daarvoor in aanmerking komende watergebieden binnen het grondgebied aan te melden voor opname in de lijst van watergebieden van internationale betekenis. Omdat watergebieden van grote betekenis zijn voor vogels en omdat in het kader van de toepassing van de Vogelrichtlijn gebieden geselecteerd zijn en aangewezen worden als speciale beschermingszone, waarbij een belangrijk criterium ontleend is aan de Wetlands-Conventie, vindt voor elk daarvoor in aanmerking komend gebied tegelijk met de aanwijzing als speciale beschermingszone tevens de aanwijzing als wetland plaats.

2.2.3 Criteria voor aanwijzing wetlands

De Overeenkomstsluitende Partijen hebben gezamenlijk criteria vastgesteld voor de selectie en begrenzing van gebieden die in aanmerking komen voor aanwijzing. Er worden 8 criteria onderscheiden. Een watergebied wordt als internationaal belangrijk beschouwd indien:

1. het een voorbeeld omvat van een specifiek, bijzonder of uniek natuurlijk of bijna-natuurlijk wetlandtype in de betreffende biogeografische regio;
2. er zeldzame, kwetsbare of bedreigde soorten, of bedreigde ecologische gemeenschappen voorkomen;
3. er planten- en of diersoorten voorkomen die van belang zijn voor het instandhouden van de biologische diversiteit van een bepaalde biogeografische regio.
4. er planten- en/of diersoorten voorkomen in een gevoelig deel van hun levenscyclus, of het gebied functioneert als vluchtplaats gedurende slechte omstandigheden;
5. er geregeld meer dan 20 000 watervogels voorkomen;
6. er geregeld minstens 1% van de biogeografische populatie van een soort of ondersoort van een watervogel voorkomt;
7. het een belangrijk deel herbergt van inheemse soorten, ondersoorten, families, levensstadia en/of populaties van vissen, die representatief zijn voor wetlandwaarden en daardoor bijdragen aan de biodiversiteit op aarde.

8. het een belangrijke voedselbron, paaigebied, kraamkamer en/of trekroute vormt, waar visfauna van zowel binnen als buiten het gebied van afhankelijk is.

criterium 7 is niet van toepassing op de Nederlandse situatie.

3. Gebiedsbeschrijving, aanduiding leefgebied en begrenzing

3.1 Gebiedsbeschrijving

De Wieden is een grotendeels vergraven laagveengebied. Midden in het gebied liggen twee groteplassen, de Beulaker- en Belterwijde, die in het midden van de achttiende eeuw zijn ontstaan. Rond deze meren ligt een kleinschalig moerasgebied met trekpaten en legakkers, waarin grasland, rietland, ruigte en moerasbos elkaar afwisselen.

Om dit centrale deel heen liggen percelen vochtig grasland in gebruik door overwinterende vogels. Het smalle meer tussen het oude land en de Noordoostpolder met de aangrenzende natte weiden horen ook bij de speciale beschermingszone.

Het gebied is een restant van het laagveengebied dat zich ooit van Zwolle tot ver in Friesland uitstreckte.

Hydrologisch werd het gebied oorspronkelijk gevoed door afstromend regenwater en voedselarm kwelwater van het Drents plateau. Thans wordt meer voedselrijk water ingelaten. Toch is de waterkwaliteit in de afgelopen jaren verbeterd. Met name de plantengroei reageert hier reeds op.

In De Wieden komen talrijke zeldzame vegetaties voor, waaronder trilvenen, blauwgraslanden, veenheiden, drijftillen van waterscheerling, dottergraslanden en veenmosrietlanden. In voedselarme sloten zijn lokaal nog goed ontwikkelde krabbescheervegetaties aanwezig.

De Wieden verbindt belangrijke natuurgebieden: in het noorden de Weerribben en de Friese wateren en moerassen, in het zuiden de Randmeren, met name het Zwarte Meer, en het rivierengebied met Zwarte Water en IJssel. De gebieden Weerribben en het Zwarte Water zijn reeds aangewezen in het kader van de EU Vogelrichtlijn en tevens als Wetland.

3.2 Aanduiding leefgebied

De Wieden is aangewezen als Speciale Beschermingszone onder de Vogelrichtlijn vanwege de aanwezigheid van plassen, uitgestrekte moerassen en omringende graslanden die als geheel het leefgebied vormen van een aantal in artikel 4 van de Richtlijn bedoelde vogelsoorten. Het is een watergebied dat het leefgebied vormt van soorten van Bijlage I (art. 4.1) en tevens fungeert als broedgebied, overwinteringsgebied en rustplaats in de trekzone van andere trekvogelsoorten (art. 4.2). De begrenzing van de Beschermingszone is zo gekozen dat een in landschappelijk en vogelkundig opzicht samenhangend geheel is ontstaan dat mede in combinatie met sbz Weerribben, sbz Zwarte Meer en sbz Zwarte Water en Overijsselse Vecht voorziet in de beschermingsbehoefte met betrekking tot het voortbestaan en/ of voortplanten van bedoelde vogelsoorten.

Het onderhavige gebied is tevens aangewezen als watergebied van internationale betekenis onder de Wetlands-Conventionie vanwege de aanwezigheid van een bijzonder wetlandtype (criterium 1), het voorkomen van kwetsbare of bedreigde soorten of gemeenschappen (criterium 2) en het voorkomen van belangrijke aantallen watervogels (criterium 6).

3.3 Begrenzing

sbz De Wieden, dat bestaat uit een hoofdgebied (waarbij inbegrepen deel van de Polder Giethoorn, gebied rond Dwarsgracht, Muggenbeet, Giethoornse Meer, Leeuwterveld, Vollenhovermeer met de Vollenhoofse Uiterdijken en Barsbekerbinnenpolder, en een gebied tussen Wanneperveen en Meppelerdiep) en een deelgebied (Bovenwijde e.o.), is gelegen tussen Meppel en de Noordoostpolder in de kop van Overijssel. Het hoofdgebied wordt in het westen begrensd door de Noordoostpolder en de Vollenhoofse Dijk, in het zuidwesten door het cultuurlandschap rond Sint Jansklooster, in het zuiden door de Barsbekerdijk, sbz Zwarte Meer (Stcrt. 1995, 147) en sbz Zwarte Water in het zuidoosten door de bebouwing van Zwartsluis en de zomerdijk van het Meppelerdiep.

Vervolgens ten oosten van de Belterwiede de Loze Dijk en Veldweg tot bij de bebouwing van Wanneperveen. Ten noorden van Wanneperveen loopt de grens van de zone langs de camping en langs de Brugjesgracht naar de Jachthuisdijk richting Steenwijk. De grens loopt verder de Dwarssloot-oost naar de Lange Sloot. Ten zuiden van Groot Verlaat loopt de grens naar het westen tot de Beulakerweg en dan richting Giethoorn en via het Molengat naar de oever van het Bovenwijde. De grens loopt dan langs de oever naar Zuideinde en met uitsluiting van de bebouwing door de polder Giethoorn, Oude Kerkweg, Truilpad, Thijssengracht naar de noordoostoever van het Giethoornse Meer tot bij de Blokzijlseweg (sbz Weerribben, Stcrt. 1986, 214). Vervolgens gaat de grens langs de Veldhuisweg, Noordderdiep, Zuiderdiep, Duinweg en Duinigersteeg weer naar de Vollenhoofse Dijk.

De begrenzing van de sbz is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart. Daarbij geldt het volgende:

Bestaande bebouwing (incl. erven en tuinen) en verhardingen maken geen deel uit van de sbz omdat deze geen wezenlijk deel uitmaken van het leefgebied van de genoemde vogelsoorten.

(Jacht)havens maken geen deel uit van de speciale beschermingszone. Bij (jacht)havens, die geheel binnen een sbz liggen, valt aan de waterzijde een zone van 100 meter, gemeten vanaf de havenmond c.q. de aanlegsteigers, ook buiten de begrenzing. Grenst een (jacht)haven aan de buitenzijde direct aan de sbz, dan is de zone van 100 meter ook buiten de begrenzing van de sbz gehouden.

De begrenzing van het Wetland De Wieden is gelijk aan die van de sbz De Wieden.

Daar waar de kaart en de nota van toelichting, bijvoorbeeld om kaart-technische redenen, niet overeenstemmen, is de hierboven opgenomen tekst doorslaggevend.

4. Vogelkundige en wetlandwaarden

4.1 Kwalificerende vogelsoorten

De Wieden kwalificeert als speciale beschermingszone onder de Vogelrichtlijn vanwege het voorkomen van belangrijke aantallen van diverse soorten broedende en niet-broedende vogels. In de eerste plaats behoort het gebied behoort tot één van de vijf belangrijkste broedgebieden of pleisterplaatsen voor Roerdomp, Nonnetje en Zwarte stern⁶ in Nederland. Ten tweede herbergt het gebied een drempeloverschrijdende broedkolonie van de Aalscholver, en drempeloverschrijdende aantallen van Kleine zwaan, Kolgans, Grauwe gans en Nonnetje. Het gebied kan tevens worden aangemerkt als watergebied van internationale betekenis zoals bedoeld in de Wetlands-Convention (criterium 6).

⁶ onderstreepte soorten zijn opgenomen in Bijlage I van de Richtlijn (artikel 4.1)

Soorten van Bijlage I waarvoor het gebied tot "een van de vijf belangrijkste" in Nederland behoort

Soort	Art. 4	Brv ^a	Totale populatie ^b	% in 5e ^c	% in sbz ^d	Telperiode
Roerdomp <i>Botaurus stellaris</i>	1	ja	175	5%	8%	1993-97
Nonnetje <i>Mergus albellus</i>	1	nee	25 000	0,9%	1,7%	1993-97
Zwarte stern <i>Chlidonias niger</i>	1	ja	1100	6,1%	12,0%	1993-97

Soorten van Bijlage I en trekkende watervogelsoorten waarvoor het gebied aan de 1%-drempel voldoet

Soort	Art. 4	Brv ^a	Biogeogr. populatie ^e	1% Biopop ^f	% in sbz ^g	Telperiode
Aalscholver <i>Phalacrocorax carbo</i>	2	ja	Noord-/ Midden-Europa	700bp	1,4%	1993-97
Kleine zwaan <i>Cygnus bewickii</i>	1	nee	W-Siberië/ NW-Europa	170	1,0%	1993-97
Kolgans <i>Anser albifrons</i>	2	nee	NW-Siberië/ NW-Europa	6 000	1,3%	1993-97
Grauwe gans <i>Anser anser</i>	2	nee	NW-/ ZW-Europa	2 000	1,0%	1993-97
Nonnetje <i>Mergus albellus</i>	1	nee	NW-/ Midden-Europa	250	1,7%	1993-97

(a) De kwalificatie betreft in het gebied broedende vogels (indien ingevuld met "ja") of biogeografische populatie ("nee")

(b) Omvang van de Nederlandse broedpopulatie (in paren) of biogeografische populatie (niet-broedvogels)

(c) Aantal in het op vier na belangrijkste gebied (5e gebied) uitgedrukt als percentage van de landelijke broedpopulatie (broedvogels) of biogeografische populatie (niet-broedvogels)

(d) Aantal in het onderhavige gebied uitgedrukt als percentage van de landelijke broedpopulatie (broedvogels) of biogeografische populatie (niet-broedvogels)

(e) Biogeografische populatie waartoe de in Nederland pleisterende exemplaren van deze soort worden gerekend

(f) Drempelwaarde zijnde 1% van de betreffende biografische populatie (biografische populaties en drempelwaarden ontleend aan Rose & Scott 1997, Waterfowl Population Estimates – 2nd edition.

Wetlands International, Wageningen; broedvogels (paren) zie notitie "Selectie en begrenzing Vogelrichtlijngebieden", bijlage 2B)

(g) Aantal in het onderhavige gebied uitgedrukt als percentage van de biogeografische populatie

4.2 Relevante vogelsoorten

Andere soorten van Bijlage I waarvoor het gebied van betekenis is, zijn Purperreiger, Bruine Kiekendief, Porseleinhoen (broedvogels). Andere trekkende vogelsoorten waarvoor het gebied van betekenis is als overwinteringsgebied en/ of rustplaats: Fuut, Aalscholver, Kleine rietgans, Rietgans, Pijlstaart, Krakeend, Smient, Tafeleend, Kuifeend, Grote zaagbek. De moerassen (incl. rietkragen) en graslanden zijn van belang als broedgebied voor Watersnip, Paapje, Snor, Rietzanger, Grote karekiet (trekvogelsoorten opgenomen in de nationale lijst van met uitroeiing bedreigde of speciaal gevaar lopende soorten). De biotopen van deze vogels hebben mede de begrenzing van dit gebied bepaald.

4.3 Plaatselijke omstandigheden

Purperreiger, Bruine kiekendief en Zwarte stern die nestelen in de moerassen en oevers van sbz De Wieden, zoeken hun voedsel in het moerasgebied en wijde omgeving waaronder de graslandpolders zoals de Barsbekerbinnenpolder. De Zwarte stern nestelt ook in graslandgebieden ten oosten van Giethoorn (Achtervenen, De Klosse). Moerasvogels als Roerdomp, Porseleinhoen, Watersnip, Snor, Rietzanger en Grote karekiet nestelen verspreid over het moerasgebied (Watersnip ook in schrale graslanden zoals ten oosten van Giethoorn). De Wieden behoort tot een van de belangrijkste broedgebieden van Snor en Rietzanger in Nederland. Aalscholvers uit de broedkolonie in het Kippenest (bij de Bakkerskooi)

zoeken hun voedsel zowel op de plassen in het gebied als op wateren daarbuiten (o.a. sbz Zwarte Meer, sbz Ketelmeer). De slaapplaatsen van ganzen, zwanen en Smient die op de graslanden (o.a. Barsbekerbinnenpolder) in het gebied foerageren, zijn zowel in het gebied (Beulakerwijde) gelegen als op het aangrenzende sbz Zwarte Meer en/ of sbz Friese IJsselmeerkust. Visetende watervogels (Fuut, Aalscholver, Nonnetje en Grote Zaagbek) foerageren en rusten in het winterseizoen vooral op de plassen en meren binnen het gebied, terwijl Tafeleend en Kuifeend vooral op het Giethoornse Meer en het Duiningerveer worden aangetroffen. De Krakeend wordt verspreid op de wateren in het gebied aangetroffen.

4.4 Overige vogelsoorten

In het gebied komen verder nog de volgende broedvogels van Bijlage I onregelmatig of in relatief kleine aantallen voor: Woudaapje, Blauwe kiekendief, Kwartelkoning, Kemphaan, Velduil en Blauwborst.

4.5 Andere wetlandwaarden

De Wieden wordt verder aangemeld als watergebied van internationale betekenis onder de Wetlands-Conventionie vanwege de aanwezigheid van uitgestrekt, deels bebost, laagveen en ondiepe zoetwatermeren die gevormd zijn door extensieve veenwinning (criterium 1) en het voorkomen van zeldzame, kwetsbare of bedreigde kranswieren, paddestoelen, blad- en levermossen, hogere planten, dagvlinders, libellen, zoetwatermollusken, zoetwatervissen, vogels, zoogdieren en plantengemeenschappen als Krabbescheer-associatie, Associatie van Waterscheerling en Hoge Cyperzegge, Veenmosrietland, Associatie van Schorpioenmos en Ronde zegge, Moerasheide en Elzenbroek (criterium 2).

5. Beleid en beheer

Beleid en beheer van de sbz en wetland “De Wieden” zijn in het algemeen gericht op de instandhouding en ontwikkeling van de vogelkundige (en andere voor het wetland geldende) waarden van het gebied zoals beschreven in paragraaf 3 en 4. Dit betekent onder meer het volgende:

- het gebied De Wieden maakt deel uit van de kerngebieden van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) van Nederland zoals aangegeven in het Natuurbeleidsplan (1990). Het beleid in deze gebieden is gericht op het veiligstellen en vergroten van de bestaande natuurwaarden.
- In het Structuurschema Groene Ruimte (SGR) is het beleid met betrekking tot de Ecologische Hoofdstructuur ruimtelijk verankerd. Op [delen van] Wieden zijn de volgende aanduidingen uit het SGR van toepassing:
 - Kerngebied en Natuurontwikkelingsgebied
 - Strategisch Groenproject.
 - Veenweidegebied met accent landbouw en natuur.
 - Waterrijk gebied met accent natuur en waterrecreatie inpasbaar
 - Recreatie-toeristisch gebied, Waterrecreatiegebied en oeverzone
 - Potentieel Nationaal Park
 - Belangrijk gebied voor ganzensoorten
 - Gebied behoud en herstel bestaande landschapskwaliteit (deels)
 - Te ontwikkelen nationaal landschapspatroon
 - Belangrijk water voor de binnenvisserij (prioriteit sportvisserij; splitsing visrechten schubvis-sportvisserij en aalberoepsvisserij) met reservoirfunctie voor vis
- Vaarverbindingen uit het Basistoervaartnet (BRTN).

- **Streekplan Overijssel (1993)**

Het gebied heeft de volgende aanduidingen:

- Provinciaal Ecologische Hoofdstructuur (PEHS).
- Landelijk Gebied III, met hoofdaccent landschap, natuur, rietteelt en (moeras)bosontwikkeling. Landbouw en recreatief medegebruik zijn accenten. Handhaving en aanpassing van open en kleinschalig landschap en natuur en ontwikkeling van natuurwaarden worden bevorderd.
- Landschappelijke hoofdstructuur. Het beleid is gericht op handhaving van de landschappelijke kwaliteiten.
- Blauwe recreatiestructuur. Daarin zijn de belangrijkste watersportgebieden opgenomen, alsmede de rivieren en kanalen met een functie voor de routegebonden recreatievaart.

- **Streekplan Flevoland**

In het Streekplan Flevoland is het randmeer in de speciale beschermingszone, te weten Vollenhovermeer aangeduid als 'grote wateren/natuurgebied'.

- **Natuurbeschermingswet**

Thans is in voorbereiding de aanwijzing van het gebied "Vollenhover- en Kadoelermeer" als natuurmonument in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998.

- **Gebiedsperspectief Noordwest-Overijssel**

Het Gebiedsperspectief is een uitwerking van het Strategisch Groenproject. De hoofdlijnen zijn:

- Duurzame ontwikkeling van natuur, landbouw, recreatie, drinkwaterwinning met gunstige effecten voor de leefbaarheid
- Gunstig sociaal-economisch perspectief
- Keren van achteruitgang van Wieden en Weerribben
- Waterwinning in het Leeuwterveld
- Aankoop van grond en bedrijven op basis van vrijwilligheid
- Voor het Leeuwterveld, Beulakerpolder, Polder Giethoorn en de verbinding Wieden-Weerribben bestaan plannen voor natuurontwikkeling.

- **Herintroductie van de Otter**

Voor de Wieden is herintroductie van de otter aangekondigd.

- **Relatienota**

Grote delen van De Wieden vallen onder de Relatienota (RBON): Dwarsgracht-Belt Schutsloot (795 ha, waarvan 560 ha reservaatgebied), Giethoorn-Wanneperveen (940 ha reservaatgebied) en Noordwest Overijssel (832 ha, waarvan 153 ha reservaatgebied).

Onder laatstgenoemde gebied vallen ook de polders tussen Blokzijl en Zwartsluis en de oeverlanden aan de noordzijde van het Zwarte Meer.

- **Beheer.**

Het gebied is voor het overgrote deel in eigendom en beheer bij Vereniging Natuurmonumenten. Daarnaast hebben Staatsbosbeheer, de provincie Flevoland en Overijssel, gemeenten, waterschap en agrariërs percelen in eigendom. Het beheer van Vereniging Natuurmonumenten is gericht op het in stand houden, herstellen of ontwikkelen van de ecosystemen van laagveenmoeras, -plas en -polder met de aanwezige of potentiële bijbehorende ontwikkelingsstadia. De levensgemeenschappen zijn die van het open water, drijftillen, rietland, trilveen, veenheide, hoogveen, grasland, ruigland en moerasbos. Het streven is om voor de broedvogels ten minste 10% van het rietland in een jaarlijkse cyclus niet te maaien; momenteel wordt dit doel voor de helft gehaald.

6. Andere gebruiksfuncties in het gebied

6.1 Algemeen

In het aangewezen gebied zijn diverse bestaande functies aanwezig, zoals agrarische gebruiksfuncties, en recreatie. Voor deze functies geldt dat het huidige gebruik de in het gebied aanwezige vogelkundige waarden niet in de weg heeft gestaan en dus in beginsel, binnen het kader van de vigerende wet- en regelgeving, kan worden voortgezet; daar waar beheer en regulier onderhoud worden uitgevoerd mede gericht op de instandhouding en ontwikkeling van vogelkundige waarden heeft dit beheer daaraan een positieve bijdrage geleverd.

6.2 Andere gebruiksfuncties

De hiernavolgende korte opsomming van de verschillende huidige gebruiksfuncties is louter beschrijvend van aard en heeft niet de opzet volledig en uitputtend te zijn.

Waterhuishouding

Als gevolg van drinkwaterwinning en wegzijging naar lager gelegen landbouwgronden is er sprake van een ernstig watertekort. Om verdroging tegen te gaan wordt thans water ingelaten vanuit het Vollenhovermeer. Hierdoor is de waterkwaliteit beduidend gestegen.

In het Leeuwterveld worden mogelijkheden geschapen tot waterwinning, gecombineerd met bovengrondse infiltratie. De bestuurlijke besluitvorming hieromtrent is afgerond. In het beheer en ontwikkeling van dit deelgebied wordt aangesloten bij de omringende de natuurgebieden.

Bebouwing

In het gebied liggen dorpen en verspreide bebouwing.

Infrastructuur

Door het gebied lopen diverse openbare wegen.

Recreatie

De Wieden is een concentratie van recreatiebedrijven: campings, kanoverhuur, jachthavens, appartementencomplexen. In het westelijk deel van de Belterwijde is een gereguleerde waterskibaan aanwezig.

Natuurmonumenten heeft een bezoekerscentrum in St. Jansklooster.

Er is veel fietsrecreatie. In strenge winters wordt er in het gebied veel geschaatst en zijn er schaatstochten.

De sportvisserij vindt in het gehele gebied plaats.

Militair gebruik

De sbz 'De wieden' is gelegen in een militaire laagvliegzone

Landbouw/rietteelt

Van de graslanden in eigendom van Vereniging Natuurmonumenten is negentig procent in enige vorm verpacht als weiland of hooiland. In een groot deel van de pachtovereenkomsten zijn beperkende voorwaarden opgenomen.

Van de rietlanden in eigendom van Vereniging Natuurmonumenten is 1000 ha. verpacht voor de rietteelt.

200 Hectare is in eigen beheer bij Vereniging Natuurmonumenten als overjarig riet.

Visserij en jacht

In het gebied vindt jacht plaats, waaronder in verspreid aanwezige particuliere waterjachtvelden met een oppervlakte van rond 1 ha.

In het gebied functioneren nog 5 eendenkooien.

In het gebied zijn vijftien beroepsvissers actief. Ze vissen vooral op paling (vooral fuiken) en snoekbaars (staande netten).

7. Gevolgen van de aanwijzing als speciale beschermingszone en wetland

7.1 Speciale beschermingszone

7.1.1 Rechtsgevolgen in de Vogelrichtlijn en de Habitatrictlijn

Het aanwijzen van een gebied als sbz ter uitvoering van de Vogelrichtlijn heeft op grond van de Vogelrichtlijn en de Habitatrictlijn bepaalde rechtsgevolgen.

De belangrijkste artikel van de Vogelrichtlijn en de Habitatrictlijn zijn opgesomd in Bijlage B van deze nota van toelichting. In de hiernavolgende paragraaf volgt een korte uiteenzetting waarna telkens wordt aangegeven op welke wijze de Nederlandse regering invulling geeft aan de Europeesrechtelijke vereisten.

7.1.2 Korte beschrijving en doorwerking in het nationale rechtsstelsel

I. De Vogelrichtlijn schrijft voor alle onder de bescherming van de Vogelrichtlijn vallende vogelsoorten beschermende maatregelen voor.

De Nederlandse overheid geeft invulling aan de verplichting tot instandhouding van de sbz's door de wijze waarop zij met de belangen van vogels omgaat in de ruimtelijke ordening op rijks-, provinciaal en gemeentelijk niveau. Dit gebeurt door het toekennen van functies aan gebieden waar vogels hun leefgebied in hebben. Op rijksniveau is dat vastgelegd in de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) van het Structuurschema Groene Ruimte (1995).

De in het kader van de Vogelrichtlijn aangewezen gebieden, liggen voor het overgrote deel binnen de grenzen van deze Ecologische Hoofdstructuur. In de EHS genieten de natuurwaarden een bijzondere bescherming, die in streek-, en bestemmingsplannen zijn doorwerking dient te hebben.

Een aantal gebieden geniet bijzondere bescherming doordat deze gebieden zijn aangewezen als beschermd natuurmonument of staatsnatuurmonument in de zin van de Natuurbeschermingswet. In deze gebieden kan met behulp van een beheersplan het beheer worden geregeld met de eigenaar. Bovendien zijn alle schadelijke handelingen vergunningplichtig zodat op die wijze de voorgeschreven afweging van belangen kan plaatsvinden.

Voorts worden de leefgebieden van vogels beschermd door de wijze waarop in het beheer van bossen en andere natuurgebieden van natuurbeschermingsorganisaties en particulieren, rekening wordt gehouden met vogels. Door het sluiten van overeenkomsten met landgebruikers wordt ook nog nestgelegenheid

gegeven aan weidevogels en worden overwinterende ganzen en zwanen in de gelegenheid gesteld te foerageren op landbouwgrond.

De overige rechtsgevolgen zijn ontleend aan artikel 6 lid, tweede, derde en vierde lid, van de Habitatrictlijn, dat ook van toepassing is op sbz's Vogelrichtlijn (artikel 7 Habitatrictlijn).

- II. Artikel 6, tweede lid van de Habitatrictlijn stelt de verplichting passende maatregelen te treffen om te zorgen dat de kwaliteit van de leefgebieden van soorten in de sbz's niet verslechtert. Ook mogen er geen storende factoren optreden voor de soorten waarvoor de sbz's zijn aangewezen voor zover die factoren - gelet op de doelstelling van de Vogelrichtlijn - een significant effect zouden kunnen hebben.

In de aangewezen sbz's zijn diverse bestaande functies aanwezig. Onder bestaand gebruik wordt in ieder geval verstaan het bestendig gebruik op het moment van aanwijzing of het gebruik gebaseerd op een van overheidswege genomen besluit of verkregen toestemming. Het bestaand gebruik moet tevens passen binnen de vigerende wet- en regelgeving. Bovendien kunnen in het kader van de Vogelrichtlijn bestaande activiteiten en intensivering van deze activiteiten, voorzover er geen sprake is van significante verstoring van de in het geding zijnde vogelkundige waarden in het desbetreffende gebied, nu en in de toekomst zonder problemen plaatsvinden. Deze besluitvorming over al of niet significante aantasting van vogelkundige waarden vindt plaats in daarvoor relevante wettelijke kaders.

Voor deze functies geldt dat het huidig gebruik de in het gebied aanwezige vogelkundige waarden niet in de weg heeft gestaan en dus in beginsel, binnen het kader van vigerende wet- en regelgeving, kan worden voortgezet. Daar waar beheer en regulier onderhoud worden uitgevoerd mede gericht op de instandhouding en ontwikkeling van vogelkundige waarden, heeft dit beheer daaraan een positieve bijdrage geleverd. Een aanwijzing als sbz is derhalve nu geen reden om na aanwijzing anders tegen het zodanig gebruik aan te kijken. Een en ander komt anders te liggen indien op enig moment mocht blijken dat in (een deel van) de sbz toch een vorm van gebruik bestaat die significant nadelige effecten heeft op de op grond van de Vogelrichtlijn te beschermen vogelkundige waarden. In dat geval is de Nederlandse regering conform het gestelde in artikel 6, tweede lid, van de Habitatrictlijn gehouden passende maatregelen te nemen.

- III. Bij de overige rechtsgevolgen gaat het om procedureregels die moeten worden gehanteerd in het geval dat - in afwijking van de beschermingsvereisten van de vogels en de eisen die aan leefgebieden van vogels gesteld moeten worden - plannen of projecten worden ontwikkeld die mogelijk significante gevolgen hebben voor de speciale beschermingszones. (artikel 6, derde en vierde lid, van de Habitatrictlijn).

Het afwegingskader zoals verwoord in artikel 6 Habitatrictlijn is in soortgelijke bewoordingen terug te vinden in de afwegformules die zijn opgenomen in de Planologische Kernbeslissing Structuurschema Groene Ruimte en de Planologische Kernbeslissing Waddenzee (kamerstukken II 1992/93, 22605, nrs. 33 en 34) en werkt zo in de besluitvorming omtrent plannen en projecten door. Belangrijke wettelijke kaders daarvoor zijn onder andere de Wet op de Ruimtelijke Ordening en de Natuurbeschermingswet.

Ter verdere ondersteuning wordt op korte termijn een Algemene Maatregel van Bestuur opgesteld waarmee genoemd afwegingskader wordt vastgelegd. Artikel 29 van de Natuurbeschermingswet 1998 biedt de mogelijkheid deze AMvB op te

stellen. In de AMvB zal worden opgenomen dat besluitvorming over realisatie van plannen en projecten in Vogelrichtlijn- en Habitatrichtlijngebieden onderhevig is aan artikel 6, derde en vierde lid, van de Habitatrichtlijn.

7.2 Wetland

De rechtsgevolgen van de aanwijzing van een gebied als wetland vertonen verwantschap met die van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn. Aanwijzing als wetland betekent verder dat artikel 4.9 van de Wet milieubeheer van toepassing wordt. Dit houdt in dat provinciale staten in het provinciaal milieubeleidsplan een wetland aanduiden als een gebied waarin de kwaliteit van het milieu of van een of meer onderdelen daarvan bijzondere bescherming behoeft. Een dergelijke verplichting geldt, behoudens bij de aanwijzing anders is bepaald. De verhouding tussen de aanwijzing als wetland en art. 4.9 van de Wm wordt, voorzover hieraan thans nog geen invulling is gegeven, nog in een later besluit geregeld.

Bijlage A

Biotoopbeschrijvingen Vogelrichtlijnsoorten

De *Roerdomp* heeft een voorkeur voor stilstaand ondiep water met een dichte, uitgestrekte vegetatie van liefst overjarig riet, hoewel ze soms ook in smalle rietkragen voorkomen. Wateren die geheel zijn omsloten door bos worden gemeden. Voedselgebieden bevinden zich in de nabijheid van het nest in rustige plassen en sloten met voldoende randbegroeiing. Broedende roerdompen worden in vrijwel alle regio's aangetroffen, maar de grootste aantallen broeden tegenwoordig in het laagveengebied en Gelderse Poort.

De in Nederland broedende *Aalscholvers* (ondersoort *sinensis*) nestelen vooral in bomen (vooral wilgen, elzen, populieren) en verticale landschapselementen zoals hoogspanningsmasten en boorplatformen in de buurt van visrijke wateren langs de kust en in het binnenland, maar ook grondnesten komen voor. Vooral het IJsselmeergebied vormt een belangrijk broedgebied. Daarnaast zijn er belangrijke kolonies in Zuid-Holland en Overijssel en verschillende kleinere kolonies verspreid over het land. Aalscholvers zijn viseters die vaak in grote groepen en tot op grote afstand van de kolonie (60 km) foerageren. In het najaar zijn vooral het Wadden-, het IJsselmeer- en Deltagebied van belang als rust- dan wel voedselgebied. Tijdens de winter maakt de soort gebruik van zeer uiteenlopende rustgebieden, zoals zandbanken, rotsen, platgeslagen rietvelden, bomen, palen, strekdammen en menselijke constructies zoals huizen, schepen, boeien en hoogspanningsmasten. Vooral het in het IJsselmeergebied, langs de grote rivieren, in het Deltagebied en in de Biesbosch verblijven 's winters grote aantallen.

De *Kleine zwaan* is een wintergast van oktober tot april. De soort, die vroeger vooral foerageerde op fonteinkruidvelden langs de randen van het IJsselmeer, heeft zich in recente tijd tot een cultuurvolger ontwikkeld met een brede voedselkeuze. Wanneer (ondergedoken) fonteinkruidvelden als voedselbron uitgeput raken, wordt overgeschakeld op oogstresten (suikerbieten of aardappelen), grasland en akkerbouwgewassen (wintergranen). In de loop van de winter neemt grasland in belang toe. Tijdens de wintermaanden zijn de pleisterplaatsen vooral gelegen in Lauwersmeer, IJsselmeergebied, Deltagebied en het rivierengebied. De verspreiding over Nederland is behalve van het voedselaanbod, ook afhankelijk van de aard van de winter. In milde winters verblijven de meeste rond de Randmeren, maar bij strenge vorst verplaatsen zij zich vaak naar het Deltagebied. Het rivierengebied wordt vooral bij hoge rivierstand veel gebruikt en vooral als dat samenvalt met strenge vorst nemen de aantallen hier toe. De slaapplekken bestaan uit open zoete of zoute wateren of zand- en modderbanken tot op enkele tientallen kilometers van de voedselgebieden.

De *Kolgans* arriveert vanaf november in Nederland en verblijft dan voornamelijk in ZW-Friesland. Maximum aantallen worden in januari bereikt. Het zwaartepunt van de verspreiding ligt dan meestal ook in Friesland; daarnaast zijn o.a. NW-Overijssel, IJssel, Gelderse Poort en Alblasserwaard belangrijke pleisterplaatsen gelegen. Het overgrote deel foerageert op grasland. In Zeeland en Flevoland neemt het belang van grasland en wintergranen als voedselgebied in de loop van het seizoen toe ten koste van oogstresten. De slaapplekken bevinden zich soms in de voedselgebieden (ondergelopen grasland), maar meestal in zoete of zoute wateren of zand- en modderbanken tot op enkele tientallen kilometers afstand van de voedselgebieden.

De *Grauwe gans* is in Nederland zowel broedvogel als wintergast. De eerste trekkers concentreren zich in augustus vooral in de grootschalige landbouwgebieden (o.a. Lauwersmeer, Flevopolders), waar vooral op stoppelvelden wordt gevoerageerd. De grootste aantallen worden in oktober/ november bereikt met belangrijke concentraties in Lauwersmeer, ZW-Friesland, IJsseldelta, Zuidelijk Flevoland en het noordelijke Deltagebied, waar voornamelijk op stoppelvelden en oogstresten van suikerbieten wordt gevoerageerd. In november vindt massale wegtrek plaats, maar langs de Westerschelde blijven grote aantallen overwinteren. Hier wordt voornamelijk gevoerageerd op ondergrondse knollen of worteldelen van zeebies, zeeaster, riet of lisdodde, maar ook wel op grasland en kwelders. De slaappleaatsen bevinden zich tot op enkele tientallen kilometers van de foerageergebieden, op zoet of zout water, zand- en modderbanken.

Het *Nonnetje* is een wintergast en viseter, die afhankelijk is van visrijke zoete of zoute wateren. Vooral het Markermeer en in mindere mate het zuidelijk deel van IJsselmeer zijn belangrijk. Bij strenge vorst verblijven grote aantallen langs de grote rivieren en in het Deltagebied. Elders in het land komen kleinere aantallen voor op verschillende meren, plassen en vennen, beken en kanalen. De nachtelijke slaappleaatsen bestaan uit ongestoorde, beschutte wateren, zoals de Oostvaardersplassen, het Kinselmeer en de Gouwzee.

De *Zwarte stern* is als broedvogel gebonden aan zoet water, en met name moerassen, heidevennen, hoogvenen, uiterwaarden, plassen en sloten, oevers van meren en van langzaam stromende rivieren. Van belang is de aanwezigheid van drijvende waterplanten waarop de nesten worden gebouwd. Bij afwezigheid van geschikte waterplanten worden in veel gebieden speciaal voor dit doel uitgelegde nestvlotjes of ander drijvend materiaal als nestgelegenheid gebruikt. Plaatselijk wordt ook gebreed in grasland en op drooggevallede modderplaten. De soort foerageert veel op insecten en andere ongewervelden. Naast voldoende insectenaanbod is de aanwezigheid van visrijk water binnen een straal van 5 km van het nest van belang, omdat vissen een noodzakelijke aanvulling op het dieet vormen.

Na het broedseizoen concentreren *Futen* zich op de grotere zoete of zoute wateren om te ruien. Vooral het IJsselmeer en in mindere mate het Deltagebied en de Waddenzee zijn belangrijke ruigebieden. Tijdens de rui verliezen Futen hun vliegvermogen waardoor ze extra gevoelig zijn voor verstoring. Overdag en midden in de nacht rusten ze dichtbij de oevers, terwijl ze in de vroege morgen en de namiddag op meer open water foerageren. Na de ruiperiode worden vooral het IJsselmeergebied, de grote rivieren en het Deltagebied gebruikt, terwijl de aanwezigheid op de hoge zandgronden laag is. Bij strenge vorst ligt het zwaartepunt van de verspreiding in het Deltagebied, langs de rivieren en langs de Noordzeekust. Voor het broedseizoen verzamelen Futen zich eveneens in grote groepen in de grote wateren. Het voedsel van de Fuut bestaat hoofdzakelijk uit vis en aquatische insecten.

De broedbiotoop van de *Purperreiger* bestaat uit moerassen met een dichte vegetatie van overjarig riet en verspreide opslag in de buurt van geschikte voedselgebieden (tot 20 km buiten de kolonie in moerassen, veenweidegebieden en polders). De nesten worden gebouwd in (water)rietvegetaties, op drijftilvegetaties, en in Nederland vooral in struweel of bomen. De Nieuwkoopse Plassen vormen het belangrijkste broedgebied, en daarnaast zijn er kleinere kolonies in andere laagveen moerassen. Na het broedseizoen maken wordt ook gebruik gemaakt van

aangrenzende gebieden, zoals de Biesbosch, het rivierengebied en delen van ZW-Drenthe. Ze foerageren vooral in ondiep water op vis en insecten.

De *Kleine rietgans* is een wintergast, die van oktober tot april in ons land verblijft, waarbij hij zich concentreert in ZW-Friesland. Als slaapplekken worden rustige open wateren gebruikt, waarvan de Friese IJsselmeerkust, de Oudegaasterbrekken en de Witte- en Zwarte Brekken het belangrijkste zijn. Kleine Rietganzen foerageren in Nederland vrijwel uitsluitend op grasland, en bij uitzondering op wintergranen en in getijdengebieden.

De *Toendrarietgans* overwintert in veel grotere aantallen in ons land en heeft ook een ruimere verspreiding dan de Taigarietgans. Belangrijke pleisterplaatsen zijn gelegen in het oostelijk rivierengebied, het Deltagebied, de IJsselmeerpolders, Groningen, de kop van Noord-Holland en op de grens van Limburg en Brabant. In het begin van het seizoen bevinden de grootste concentraties zich in de akkerbouwgebieden op de kleigronden (Noordoostpolder en Deltagebied), waar ze foerageren op oogstresten van bieten en aardappelen. Doordat deze gebieden al vrij snel worden geploegd, verliezen ze hun aantrekkingskracht en verspreiden de ganzen zich in januari/ februari over grote delen van het land, en foerageren ook daar vooral op oogstresten (suikerbieten, aardappelen en maïs). In januari/ februari schakelen steeds meer ganzen over op foerageren op grasland en op wintergranen. De rustgebieden bevinden zich op verschillende types open water (zoet, brak of zout) en op zandbanken.

De *Krakeend* komt voor op allerlei zoete of zoute wateren. In augustus bevinden de belangrijkste pleisterplaatsen zich in Friesland, de Flevopolders, de Biesbosch, de infiltratiegebieden in de duinen en langs de randen van het IJsselmeergebied. In de winter zijn vooral het IJsselmeergebied, de noordelijke Delta en het benedenrivierengebied van belang en daarnaast allerlei wateren in Utrecht, Noord- en Zuid-Holland en Friesland. In de loop van de winter worden de noordelijke gebieden en in strenge winters ook het IJsselmeer- en rivierengebied grotendeels verlaten. Op de hogere zandgronden en in het heuvelland van Zuid-Limburg is de soort schaars. Krakeenden zijn planteneters, die foerageren langs de oevers van de wateren (o.a. op wieren op basaltblokken) waar ze verblijven.

De *Smient* verblijft vooral van oktober tot maart in ons land; met name in zachte winters zijn er grote aantallen aanwezig. Verreweg de meeste houden zich op in de kuststrook en in natte veenweidegebieden van Noord-Holland en Friesland; daarnaast in de polders van Zuid-Holland en Utrecht, rond het IJssel- en Markermeer en langs de grote rivieren. In de loop van het winterseizoen verplaatsen de voedselgebieden zich van de kust naar natte graslanden; het belang van binnendijkse terreinen en het rivierengebied neemt dan toe. In strenge winters verblijft het merendeel in het Deltagebied. Overdag wordt gebruik gemaakt van open water om te rusten; de rustplaatsen liggen tot op enkele kilometers van de voedselgebieden.

De winterbiotoop van de *Pijlstaart* beperkt zich hoofdzakelijk tot de kustgebieden. Ze komen in het najaar en de winter veel voor op kwelders, slikken, zandplaten en akkerland (gemaaide graanvelden), terwijl ze in het voorjaar een voorkeur hebben voor ondiepe zoetwaterplassen en drassige graslanden. In het najaar beperkt de verspreiding zich grotendeels tot het Waddengebied, waarna ook de meer zuidelijke gebieden zoals Flevoland en uiteindelijk het Deltagebied worden gebruikt. In de winter verblijven de grootste aantallen in het Wadden- en Deltagebied en kleinere aantallen in het IJsselmeergebied en langs de grote rivieren. In strenge winters

neemt het belang van het Deltagebied sterk toe. In het voorjaar kan de aanwezigheid op de ondergelopen uiterwaarden in het rivierengebied sterk toenemen.

De *Tafeleend* heeft een sterke voorkeur voor zoet water, waar vooral 's nachts tot op enkele meters diep wordt gefoerageerd op ondergedoken waterplanten en ongewervelde dieren. Vooral grote open wateren hebben de voorkeur. In juli concentreren zich grote groepen op het IJsselmeer om te ruien. Na de rui concentreert de soort zich ook op andere grote, zoete wateren zoals het Haringvliet en later ook het rivierengebied. 's Winters is vooral het IJsselmeergebied van belang; alleen tijdens strenge vorst verlaten vele dit gebied. Daarnaast zijn het rivierengebied en verschillende wateren in Noord- en Zuid-Holland, Friesland en op de hogere zandgronden van belang voor de overwintering. De dagrustplaatsen bevinden zich op rustige wateren, vaak in de luwte van dijken tot op vele kilometers van de foerageergebieden.

De *Kuifeend* prefereert zoete, niet al te diepe wateren. Open zee en zout water wordt gemedend, maar in de brakke wateren in het Deltagebied komt de soort wel voor, mits er niet te veel golfslag is. De soort zoekt overwegend 's nachts naar voedsel, waarbij tot op enkele meters diepte wordt gefoerageerd op ongewervelde dieren en in mindere mate op plantenmateriaal. Van juli tot september bevinden zich vooral langs de randen van het IJssel- en Markermeer grote groepen om te ruien. Vanaf oktober nemen de aantallen in het Haringvliet, het Hollands Diep, de Biesbosch, langs de grote rivieren en op verschillende plassen in het westen van het land sterk toe. 's Winters bevindt het merendeel zich in het IJsselmeergebied en daarnaast in het Deltagebied, het rivierengebied en andere wateren. Bij strenge vorst wijken vele uit van het IJsselmeergebied naar het Delta- en rivierengebied. De dagrustplaatsen kunnen zich tot op vele kilometers (gemiddeld 3-5 km en maximaal 15 km) van de foerageergebieden bevinden en bestaan uit rustige, redelijk windstille wateren.

De *Grote zaagbek* is een viseter en wintergast, die is gebonden aan grote zoete of zoute wateren. Het IJsselmeer en het aangrenzende deel van de Waddenzee zijn verreweg de belangrijkste overwinteringsgebieden. Daarnaast komt de soort ook voor in het rivierengebied, het Deltagebied, de Biesbosch, op de Noordzee, en in verschillende zoete wateren in het binnenland. Vooral bij strenge vorst schuift het zwaartepunt van de verspreiding naar het zuiden op en neemt het belang van het rivierengebied en het Deltagebied toe.

De *Bruine kiekendief* heeft een voorkeur voor rietvelden voor de nestbouw. De soort broedt voornamelijk in rietmoerassen, oeverzones van meren, opgespoten terreinen en inpolderingen in de laaggelegen, natte gedeelten van Nederland en maakt weinig gebruik van het rivierengebied, de zandgronden in Brabant en Drenthe en uitgestrekte akkerlanden. Het foerageergebied omvat zowel rietmoerassen als de omringende agrarische gebieden (zowel akkerland als grasland), maar ook ruiglanden en jonge bosaanplant, en strekt zich uit tot ongeveer 7 km van het nest.

Het *Porseleinhoen* prefereert natte en moerassige terreinen, zoals hoogvenen, natte graslanden, zoetwatermoerassen, geïnundeerde uiterwaarden, en verlandingszones van kleiputten, met langdurig plas-dras staande gras-, russen- of zeggenvegetaties in liefst open landschap met ondiep, voedselrijk water. De soort broedt ook wel in rietmoerassen en dichtbegroeide oevers van grachten en sloten. Het broedvoorkomen is in Nederland grotendeels beperkt tot de laag- en hoogveenmoerassen, het rivierengebied en het IJsselmeergebied.

De broedbiotoop van de *Watersnip* bestaat uit vochtige terreinen zoals moerassen, veengebieden, vochtige heidevelden, uiterwaarden, stroomdalen en vochtige graslanden, soms van zeer beperkte omvang. Een redelijk zachte bodem is van belang tijdens het voedselzoeken en op kleigronden is de soort dan ook schaars.

Het *Paapje* prefereert open terreinen met een kruidenrijke vegetatie, zoals extensief beheerde hooilanden met hoogopschietende kruiden, duingebieden, hoogveengebieden, vochtige heideterreinen en kruidenrijke graslanden. Daarnaast broedt de soort op kapvlaktes, braakliggende terreinen, langs spoorbanen en kanalen. Van belang zijn uitkijk- en zangposten in de vorm van hoge kruiden, struiken, bomen of andere opgaande elementen. Tegenwoordig is het broedgebied grotendeels beperkt tot de provincie Drenthe.

De *Rietzanger* is broedvogel van moerasgebieden met verruigd riet en struikopslag en maar ook uit grienden, broekbossen, en oevers van rivieren, meren, kanalen en sloten. Tegenwoordig broedt de soort vooral in de laagveenmoerassen met een voorkeur voor relatief droge delen. Het nest wordt gebouwd dicht boven de bodem in overjarig riet, zegges, gras, hoge kruiden of struikgewas, of op drijftillen.

De *Snor* is broedvogel van moerasgebieden met uitgestrekte vegetaties van riet, lisdodde, zegge of galigaan en daarnaast uit grienden, broekbossen en opgespoten terreinen. Van belang voor de soort zijn zangposten in de vorm van struiken. Het nest wordt gebouwd in ruige vegetaties op of nabij de bodem, zodat de soort erg gevoelig is voor schommelingen in de waterstand. Snorren foerageren dicht bij de grond op insecten, slakken en kreeftachtigen.

De broedbiotoop van de *Grote karekiet* bestaat uit moerassen en oeverzones van meren, plassen, kreken en oude rivierstrangen met veel riet. Vooral van belang zijn het voorkomen van overjarig, stevig riet voor de nestbouw en vooral brede zones aan waterriet met voldoende aanbod van grote insecten. De soort is in de tweede helft van de twintigste eeuw sterk in aantal achteruitgegaan; het zwaartepunt van het broedvoorkomen ligt tegenwoordig rond de Randmeren en in het Utrechts-Hollandse plassenengebied.

Bijlage B

Relevante artikelen uit de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn

*** Vogelrichtlijn**

Artikel 3

1 . Met inachtneming van de in artikel 2 genoemde eisen nemen de Lid-Staten alle nodige maatregelen om voor alle in artikel 1 bedoelde vogelsoorten een voldoende gevarieerdheid van leefgebieden en een voldoende omvang ervan te beschermen, in stand te houden of te herstellen.

2 . Voor de bescherming, de instandhouding en het herstel van biotopen en leefgebieden worden in de eerste plaats de volgende maatregelen getroffen :

- a) instelling van beschermingszones;
- b) onderhoud en ruimtelijke ordening overeenkomstig de ecologische eisen van leefgebieden binnen en buiten de beschermingszones;
- c) herstel of weer aanleggen van vernietigde biotopen;
- d) aanleg van biotopen.

Artikel 4

1 . Voor de leefgebieden van de in bijlage I vermelde soorten worden speciale beschermingsmaatregelen getroffen, opdat deze soorten daar waar zij nu voorkomen, kunnen voortbestaan en zich kunnen voortplanten.

In dat verband wordt gelet op :

- a) soorten die dreigen uit te sterven;
- b) soorten die gevoelig zijn voor bepaalde wijzigingen van het leefgebied;
- c) soorten die als zeldzaam worden beschouwd omdat hun populatie zwak is of omdat zij slechts plaatselijk voorkomen;
- d) andere soorten die vanwege de specifieke kenmerken van hun leefgebied speciale aandacht verdienen.

Bij de beoordeling wordt rekening gehouden met de tendensen en de schommelingen van het populatiepeil.

De Lid-Staten wijzen met name de naar aantal en oppervlakte voor de instandhouding van deze soorten meest geschikte gebieden als speciale beschermingszones aan, waarbij rekening wordt gehouden met de bescherming die deze soorten in de geografische zee- en landzone waar deze richtlijn van toepassing is, behoeven.

2 . De Lid-Staten nemen soortgelijke maatregelen ten aanzien van de niet in bijlage I genoemde en geregeld voorkomende trekvogels, waarbij rekening wordt gehouden met de behoeften van het gebied van bescherming in de geografische zee- en landzone waar deze richtlijn van toepassing is , ten aanzien van hun broed- , rui- en overwinteringsgebieden en rustplaatsen in hun trekzones. Met het oog hierop besteden de Lid-Staten zelf bijzondere aandacht aan de bescherming van watergebieden en in het bijzonder aan de watergebieden van internationale betekenis.

*** Habitatrichtlijn**

Artikel 6

2. De Lid-Staten treffen passende maatregelen om ervoor te zorgen dat de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in de speciale beschermingszones

niet verslechtert en er geen storende factoren optreden voor de soorten waarvoor de zones zijn aangewezen voor zover die factoren, gelet op de doelstellingen van deze richtlijn een significant effect zouden kunnen hebben.

3. Voor elk plan of project dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van het gebied, maar afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor zo'n gebied, wordt een passende beoordeling gemaakt van de gevolgen voor het gebied, rekening houdend met de instandhoudingsdoelstellingen van dat gebied. Gelet op de conclusies van de beoordeling van de gevolgen voor het gebied en onder voorbehoud van het bepaalde in lid 4, geven de bevoegde nationale instanties slechts toestemming voor dat plan of project nadat zij de zekerheid hebben verkregen dat het de natuurlijke kenmerken van het betrokken gebied niet zal aantasten en nadat zij in voorkomend geval inspraakmogelijkheden hebben geboden.

4. Indien een plan of project, ondanks negatieve conclusies van de beoordeling van de gevolgen voor het gebied, bij ontstentenis van alternatieve oplossingen, om dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, toch moet worden gerealiseerd, neemt de Lid-Staat alle nodige compenserende maatregelen om te waarborgen dat de algehele samenhang van Natura 2000 bewaard blijft. De Lid-Staat stelt de Commissie op de hoogte van de genomen compenserende maatregelen.

Wanneer het betrokken gebied een gebied met een prioritair type natuurlijke habitat en/of een prioritaire soort is, kunnen alleen argumenten die verband houden met de menselijke gezondheid, de openbare veiligheid of met voor het milieu wezenlijke gunstige effecten dan wel, na advies van de Commissie, andere dwingende redenen van groot openbaar belang worden aangevoerd.

Artikel 7

De uit artikel 6, leden 2, 3 en 4, voortvloeiende verplichtingen komen in de plaats van de verplichtingen die voortvloeien uit artikel 4, lid 4, eerste zin, van Richtlijn 79/409/EEG, voor wat betreft de speciale beschermingszones die overeenkomstig artikel 4, lid 1, van die richtlijn zijn aangewezen of bij analogie overeenkomstig artikel 4, lid 2, van die richtlijn zijn erkend, zulks vanaf de datum van toepassing van de onderhavige richtlijn, dan wel vanaf de datum van de aanwijzing of erkenning door een Lid-Staat overeenkomstig Richtlijn 79/409/EEG, indien deze datum later valt.

* Wetlands-conventie

de aanwijzing van een wetland in het kader van de Wetlands-conventie heeft de hierna omschreven gevolgen:

- Artikel 3, lid 1, vraagt van de overheid op zodanige wijze plannen te formuleren en te verwezenlijken dat het behoud en het verstandig gebruik van het aangewezen gebied, voor zover mogelijk, wordt bevorderd.
- Artikel 3, lid 2, vraagt van de overheid dat zij zo spoedig mogelijk wordt ingelicht, indien het ecologische karakter van een in haar grondgebied gelegen en in de Lijst opgenomen watergebied verandert of mogelijk zal veranderen ten gevolge van technologische ontwikkelingen, verontreinigingen of ander menselijk ingrijpen. Gegevens over dergelijke veranderingen dienen onverwijld te worden doorgegeven aan de organisatie of regering die verantwoordelijk is voor de in artikel 8 omschreven, door het Bureau te verrichten lopende administratieve werkzaamheden.

- Artikel 4, lid 2, vraagt van de overheid om bij het opheffen of beperken van het gebied in omvang, om dringende redenen van nationaal belang, dit verlies te compenseren.
- Artikel 4, lid 3, vraagt van de overheid het wetenschappelijk onderzoek en de uitwisseling van gegevens en publikaties met betrekking tot het Wetland en haar flora en fauna te bevorderen.
- Artikel 4, lid 4, vraagt om een inspanningsverplichting te leveren om de watervogelstand in het aangewezen gebied te vermeerderen.